

ВИДИ РОСЛИН БОТАНІЧНИХ САДІВ УКРАЇНИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ІСТОРИЧНИХ КОЛЕКЦІЙ ГЕРБАРІЮ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА (MSUD)

О.Ю. Бондаренко, Ю.С. Назарчук, Є.Д. Файрушин

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова (м. Одеса, Україна)

e-mail: vseobovse123@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2383-6615

e-mail: bio_july@hotmail.com; ORCID: 0000-0002-7046-958X

e-mail: fairushinev94@gmail.com; ORCID: 0009-0007-1744-6569

*Ботанічні сади завжди були базисом для широкого спектра наукових досліджень. Одним з історичних свідчень подібних експериментів є гербарні зразки видів рослин, що колись вирощували на ділянках ботсадів. Метою наших досліджень був пошук у історичних колекціях MSUD гербарних аркушів (надалі г.а.) з рослинами, зібраними з території ботанічних садів України. Історичні колекції часто є унікальними; вони, уособлюючи наукові уподобання автора, у певному часовому проміжку, особливо за умов великої кількості зразків, часто є багатофункціональними, забезпечуючи базис і для сучасних наукових робіт. Досліджували матеріали п'яти історичних колекцій MSUD. Виявлено 281 гербарний аркуш з 185 видами та 50 формами (варієтетами) зі 106 родів та 36 родин. Колектором більшої частини г.а. є Я. Вальц (професор, що свого часу працював у Київському Імператорському університеті): 246 аркушів для 221 виду. Збори зроблено з 1860 по 1870 рр. (з 1871 р. Я. Вальц працював в Одесі). М.М. Зеленецького ідентифіковано колектором 25 г.а. (21 вид із 18 родів). Рослини, зібрані у Нікітському ботанічному саду, датовані переважно 1909 р. Відмічено збори В. Ф. Пастернацької (чотири г.а. з Нікітського ботанічного саду, 1923 р.); М. К. Срединського (три г.а. з Нікітського ботанічного саду, 1872 р.); J. Schrenk (*Picea schrenkiana* Fisch. & С.А.Мей.). За кількістю гербарних аркушів переважають рослини з родин *Roaceae* (62 г.а.; 12 видів; 7 родів; проте — 38 форм і варієтетів); *Fabaceae* (63; 56; 23; 3); *Ranunculaceae* (17; 13; 6; 3); *Brassicaceae* (16; 16; 13; —); *Pinaceae* (13; 9; 4; 1) та ін. Найбільшою кількістю гербарних аркушів представлені: *Panicum miliaceum* L. (чотири); *Lathyrus sativus* L., *Ribes alpinum* L., *Linum usitatissimum* L., *Papaver orientale* L., *Setaria italica* (L.) P.Beauv., *Triticum vulgare* L. *v. aristatum album*, *Sequoia gigantea* (Lindl.) Torr. ex A. Gray. (no три г.а.).*

Ключові слова: культивовані рослини, гербарні колекції, Україна.

ВСТУП

Виникнення ботанічних садів стало актуальним зі збільшенням потоку флористичного матеріалу, який потрапив до Європи у часи відкриття нових територій. З того часу функціонал ботанічних садів істотно розширився. Не лише вирощування і демонстрація нових видів, але й масштабні наукові дослідження: від вивчення процесів адаптації, акліматизації, натуралізації нових видів, до забезпечення попиту місцевого населення на рослини з різними господарськими характеристиками, і, звичайно, підтримання та збереження, на нау-

кових засадах, світового генофонду різних видів. Останнім часом у світовій практиці актуальності набуває природоохоронна функція ботанічних садів як ланок екологічного туризму [1].

Розвиток гербарної справи — також важливе підґрунтя для вирішення широкого діапазону завдань природничого напрямку. Часто, особливості формування гербаріїв (або окремих колекцій), різних за масштабами, пов'язані з можливостями, уподобаннями, науковим спрямуванням колекторів неоднакового професійного рівня. Нині у гербаріях України, за деякими дослідженнями, наявно до 4 359925 од. зберігання [2].

Мета роботи — виявити види рослин у історичних колекціях MSUD, які свого часу було зібрано з територій ботанічних садів України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Гербарій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, започатковано в 1865 р., одночасно із заснуванням, власне, університету. Базисом фондів стали гербарні колекції Рішельєвського ліцею. Відтоді матеріали гербарію університету активно поповнювали багато видатних науковців як регіональних, так і представників інших країн. Нині гербарій містить й історичні іменні колекції (з різним об'ємом гербарних зразків), і сучасні матеріали [2]. Історичні колекції свого часу активно досліджували співробітники гербарію: С.Г. Коваленко, Т.В. Васильєва, В.В. Немерцалов та ін. [3]. На основі таких колекцій, де представлені види з широкого спектра локацій можна певною мірою аналізувати темпи змін ландшафтів (особливо Одеського регіону, як одного з найбільш трансформованих на півдні України). Такі роботи можуть стати базисом для значного обсягу наукових публікацій, як показали, зокрема, дослідження О.Ю. Бондаренко та Ю.С. Назарчук [4].

Цінність історичних колекцій, у науковому плані, не зважаючи на давність проведених досліджень, залишається вагомою для розв'язання багатьох ботанічних питань сучасності [5].

Як правило, на територіях ботанічних садів здійснюються цікаві наукові дослідження, часто з вивчення особливостей вирощування нових для регіонів видів. Неодноразово до цього залучені як початківці, так і науковці зі світовими іменами [6]. В історичному аспекті особливості вирощування окремих видів, що є рідкісними (*Ginkgo biloba* L.), або інвазійними (*Robinia pseudoacacia* L., *Gleditsia triacanthos* L. та ін.) — є актуальні та містять новизну. Інформація щодо рослин, культивованих у ботанічному саду ОНУ імені І.І. Мечникова (м. Одеса), за матеріалами історичних

колекцій MSUD, представлена в іншій нашій публікації [7].

Значна кількість екземплярів рослин, поданих у цій роботі, були зібрані на території нинішнього ботанічного саду імені О.В. Фоміна. Він створений у 1839 р. для навчальних цілей Імператорського Київського університету. З моменту започаткування цей ботанічний сад був базисом для вирощування та поширення плодових, декоративних, лікарських видів рослин [8].

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналізовано чотири історичні колекції MSUD: Е.Е. Ліндемана (у конспекті видів — цифра IV), Й.К. Пачоського (III), колекція Новоросійського університету (надалі Н.У.Н.Р.) (II), колекція Вищих Жіночих Педагогічних Курсів (I) [7].

Критерієм відбору були написи на гербарній етикетці: «Bot. hortum», «ботанічний сад» (у різних скороченнях). Гербарні аркуші зібрані обмеженою кількістю авторів. Серед них:

В.Ф. Пастернацька закінчила Вищі жіночі педагогічні курси в м. Одеса і у подальшому працювала (1919–1923 рр.) на кафедрі морфології і систематики рослин в університеті (нині ОНУ імені І.І. Мечникова). Потім — завідувачка кафедри ботаніки Одеського фармацевтичного університету. Певний час працювала під керівництвом проф. М.М. Зеленецького [9].

Професор М.М. Зеленецький (1859–1923) — завідувач кафедри морфології та систематики рослин, деякий час паралельно очолював Ботанічний сад Одеського університету (нині ОНУ). Змолоду відвідував лекції у деяких університетах Європи. В 1906 р. захистив магістерську дисертацію щодо флори Криму [9].

М.К. Срединський, як професорський стипендіат із ботаніки, вивчав вищі рослини, гриби, водорості Південно-Західної частини України (території нинішніх Одеської, Миколаївської, Херсонської обл.) [9].

Я.Я. Вальц (1841–1904), закінчив Київський університет, працював у лабо-

раторіях Європи, був екстраординарним професором кафедри ботаніки Київського університету, президентом Київського товариства природознавців [9].

Номенклатурні назви видів наведено за [10]. Якщо вид ідентифіковано за [11] — перед назвою виду стоїть знак «*». Якщо вид не вдалося ідентифікувати за цими базами — перед назвою виду або форми стоїть знак «!» [7].

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Віднайдено 281 гербарний аркуш (надалі г.а.), які презентують 185 видів, 106 родів та 36 родин. Також наявні 50 форм (варієтетів).

Більшість г.а. — 87,55%, відносимо до авторства Я.Я. Вальца (246 аркушів з 221 виду та 171 роду). Найчастіше зустрічаються такі написи на гербарних етикетках: «Hort. Botan. Kioviensis. 1870. J. Walz» або «Київ, бот. сад. 1870. J. Walz» — таких 56 г.а. (51 вид); «Hort. Botan. Kiovensis / Київ. бот. сад. 1866. J. Walz» — їх 64 г.а. (50 видів з 19 родів); «Kiew. Hort. Bot. 1869. J. Walz» або «Hort. Botan. Kioviensis» або «Київ, бот. сад. 1869. Prof. J. Walz» — 81 г.а. (77 видів з 72 родів). Представлено також збори від 1859, 1860, 1862, 1867 та ін. рр. Інколи прізвище Я.Я. Вальца не вказано на етикетці, проте збігався почерк, додатково — роки зборів. Для гербарних аркушів Я.Я. Вальца часто вказано звідкіля було взято насіння (Warschau, Munchen та ін.).

За авторства М.М. Зеленецького ідентифіковано 25 г.а.: 21 вид з 18 родів. Переважна більшість підписів до етикеток є такою: «1909. Крим. Нікітський сад» — 22 г.а. для 18 видів з 15 родів. Деякі етикетки не мали авторства. Однак характерний почерк (а також рік та локація зборів) збігався з такими: «1909. Крим. Нікітський сад. Det. М. Зеленецький» (1 г.а.; 1 вид; 1 рід); «Крим. Нікітський сад. III. 1909. Зібр. і визн. М. Зеленецький» (1; 1; 1); «Крим. Нікітський сад. VI/1885. N. Zelenetsky. Flora Taurica» (1; 1; 1).

Лише чотирма г.а. (чотири види; чотири роди) представлені рослини В. Ф. Пастер-

нацької. Напис є таким: «Крим. Нікітський сад. Липень 1923 р. Leg., det. В. Пастернацька».

За авторства М.К. Срединського представлено три г.а. (трьох видів з трьох родів) з написами: «Нікітський бот. сад. 1872. [Sredinsky]». А також: «в Нікіт. бот. саду. E Herb. Sredinsky».

Нами також враховано один гербарний аркуш за авторства J. Schrenk (*Picea schrenkiana* Fisch. & C.A.Mey.).

Цікавим є ще один гербарний аркуш із таким написом на етикетці: «Tauria. Hort. Bot. Nikit. 1833. Steven / Nordmann». Встановити конкретне авторство збору рослини з цього г.а. важко. Відомо, що О. Нордман (із 1834 р. директор ботанічного саду у м. Одеса), разом із Х. Стевенем (свого часу директор Нікітського ботанічного саду), в 1833 р. здійснив подорож по кримському Причорномор'ю [12].

Нижче наведено конспект видів (форм, варієтетів), які, за матеріалами MSUD, зібрані у ботанічних садах України. Як і у нашій попередній публікації [7] прийнято переважно такий порядок (скорочення на етикетці — збережені): загальноприйнята назва виду [10; 11]. Позначення колекції, в якій виявлено екземпляр виду (I, II тощо). Назва виду вказана у колекції (якщо вона різниться від сучасної). Порядковий номер гербарного аркуша у колекції. Позначення локації. Дата збору (якщо є). Колектор (якщо є).

Aceraceae

Acer pseudoplatanus L. III. *A. pseudo-Platanus* L.: № 3640. Бот. сад. 9.09.1859. [J. Walz].

Apiceae

Orlaya daucooides (L.) Greuter. III. *O. plarycarpos* (L.) W.D.J.Koch: № 3978. Kiew. Hort. Bot. 7.07.1869, in arvis a Sallia ad Tauriana. J. Walz.

Asteraceae

**Actinella californica* Benth. & Hook. III. *Actinella* = *Hymenoxis californica* Hook.: № 5548. Hort. Bot. Kiew. [...]. 07.1869. J. Walz. Munchen.1869.

!*Carduus cernuus* L. III: № 5793. Hort. Bot. Kiew. J. Walz.

! *Rudbeckia moschata* Hort. III: № 5532. Hort. Bot. Kiew. 4.07.1864. J. Walz.

Brassicaceae

Alyssum calycinum L. II: № 6110. Kiew. Бот. сад. 22.IV.1862. Як. Вальц.

Brassica juncea (L.) Czern. III: № 2403. Hort. Botan. Kiovenssis. 23.07.1869. J. Walz.

Brassica napus L. III: № 2405. Hort. Botan. Kiovenssis. Посаджено 21.04., збір. 24.06.1866. J. Walz.

Camelina sativa (L.) Crantz. III: № 2497. Київ, бот. сад, посаджено 21.04., збір. 24.06.1866. Я. Вальц.

* *Cochlearia acaulis* Desf. III: № 2283. Hort. Botan. Kioviensis. 10.07.1864. J. Walz.

Draba nemorosa L. II: № 5898. Бот. сад. 7.IV.1862. Я. Вальц.

Erophila verna (L.) Besser. III: № 2530. Київський бот. сад. 6.04.1861. Walz.

Lepidium sativum L. III: № 2258. Broder. Hort. Botan. Kioviensis. Посаджено 20.04., збір. 19.07.1866. Як. Вальц.

! *Ochtodium aegyptiacum* DC. III: № 2259. Hort. Botan. Kioviensis. In Aegypto et Syria. 30.06.1870. J. Walz.

Raphanus sativus L. III: № 2417. Hort. Botan. Kiew. Посаджено 21.04., збір. 24.06.1866. Walz.

Rapistrum rugosum (L.) Bergeret. III: № 2424. Hort. Botan. Kiew. 5.06.1869. Walz.

* *Sinapis brassicata* L. III: № 2381. Hort. Botan. Kiew. 12.07.1869. J. Walz. In China.

Sinapis dissecta Lag. III: № 2384. Hort. Botan. Kiew. 5.06.1869. Hispania. J. Walz.

* *Sinapis pekinensis* Laur. III: № 2387. Hort. Bot. Kiowiensis. 30.05.1869. J. Walz.

* *Sisymbrium erysimoides* Desf. III: № 2300. Hort. Bot. Kioviensis. 4.06.1869. J. Walz.

Strigosella africana (L.) Botsch. III. *Malcolmia atricana* R.Br.: № 2654. Hort. Bot. Kiew. 4.06.1869. Walz. In arinosis Africae, Siciliae, Hispahiae etc.

Caesalpinjiaceae

Gleditsia triacanthos L. III. № 2944. Kiew. Hort. Bot. 7.06.1870. J. Walz.

Capraraceae

* *Polanisia graveolens* Raf. III. *P. graveolens* Rafin.: № 2221. Hort. Botan. Kioviensis. 10.07.1869. J. Walz.

Caryophyllaceae

! *Dianthus caucasicus* Sims. III: № 1607. Hort. Bot. Kiew. 27.05.1870. J. Walz.

! *Dianthus coclitrosa* Tenzl. III: № 1608. Kiew. H. Bot. 10.07.1869. J. Walz.

! *Dianthus moschatus*. III: № 1632. Kiew. Hort. Bot. 1.06.1870. J. Walz.

Dianthus pallidiflorus Ser. III: № 1636. Kiew. Hort. Bot. 2.06.1870. J. Walz.

Lychnis chalconica L. III: № 1549. Kiew. Hort. Botani. 18.06.1870. J. Walz.

Saponaria officinalis L. III. № 1805. *S. officinalis* L.: Kiew. H. Bot. 22.07.1864. J. Walz.

Spergula arvensis L. III: № 1765. Київ, бот. сад. Посаджено 21.04., збір. 24.06.1866. Вальц.

! *Spergula arvensis* L. α *vulgaris* Koch. III: № 1768. Киев, бот. сад. Посаджено 21.04., зібрано 24.06.1866. Вальц.

!Cephalotaxaceae

! *Cephalotaxus Fortunei* Hook. I: № 129.2–3. III.1909. Крим. Нікітський сад.

Chenopodiaceae

Chenopodium glaucum L. III: № 1290. Kiew. Hort. Bot. 23.07.1869. Marburg. 1868. J. Walz.

Crassulaceae

* *Sedum latifolium* Bertol. III: № 2712. Kiew. H. Bot. 30.08.1869. In montibus Germaniae, Gallia, elvitiae etc. J. Walz.

Cupressaceae

Juniperus oxycedrus L. I: № 205.1. Крим. Нікітський сад. Липень 1923 р. Leg., det. В. Пастернацька.

Juniperus sabina L. I. *J. Sabina* L.: № 207.2. III.1909. Крим. Нікітський сад.

Juniperus virginiana L. I: № 208.9. III. 1909. Крим. Нікітський сад. Det. М. Зеленецький.

! *Thuja orientalis* L. var. *compacta*, *pyramidalis*. I. *Biota orientalis* Endl. var. *compacta* Hort.: № 185.9. III.1909. Крим. Нікітський сад. [М.Зеленецький].

Dipsacaceae

! *Cephalaria centauroides* Coult. III: № 5288. Kiew Hort. Bot. 23.08.1869. J. Walz. In [muntanis collineae upricii] Europ. austr. et orientalis et Sibiriae.

Ericaceae

Arbutus unedo L. III: № 4166. Нікітський бот. сад. 26.03.1872. [Sredinsky].

Euphorbiaceae

Euphorbia virgata Waldst. & Kit. II: № 9458. Kiew Hort. Bot. 28.V.1870. [(in pratis ad

- vias — Zitturalis, Stegum, destrict, Mähren n. Böhmen)]. J. Walz.
- Fabaceae**
- Acacia melanoxylon* R. Br. 1810. III. *A. sophorae* R.Br.: № 2939. Kiew. Hort. Bot. 9.04.1870. J. Walz.
- Astragalus cicer* L. II: № 8516. Hort. Bot. Kiew. (In Europa collibus, in Berberia, Tauria, Sibiria et Amuria bor.) 23–24/VI.1870. J. Walz.
- **Astragalus falcatus* Lam. III: № 3225. Kiew. Hort. Botan. 29.05.1870. J. Walz.
- **Astragalus maximus* Willd. III. *A. maximus* W.: № 3231. Kiew. Hort. Bot. 24.06.1870. In Armenia. J. Walz.
- **Astragalus nigrescens* Pall. III: № 3232. Kiew. Hort. Bot. 24.06.1870. J. Walz.
- Astragalus ponticus* Pall. III: № 3242. Kiew. Hort. Bot. 23.06.1870. In Tauria et Bessarabia. J. Walz.
- **Baptisia australis* R.Br. III: № 2949. Kiew. Hort. Bot. 3.06./31.07.1869. Carolina iccid. J. Walz.
- **Biserrula pelecinus* L. III: № 3281. Kiew. Hort. Bot. 4.08.1869. In Europa Austral et Orientale. Marburg. [Walz].
- **Coronilla iberica* M. Bieb. III. *C. iberica* MB.: № 3295. Kiew. Hort. Bot. In Iberia et Capadacia. 29.05.1870. J. Walz.
- **Cytisus biflorus* L'Hér. III. *C. biflorus* Herit.: № 2975. Kiew. Hort. Bot. Sibirien. 7.06.1870. J. Walz.
- **Desmodium canadense* (L.) DC. III. *D. canadense* DC.: № 329. Hort. Botan. Kiew. 26.06.1870. In arenosis campis et sylvis America bor.
- !*Desmodium canescens* DC. III: № 3331. Hort. Bot. Kiowensis. 26.07.1869. J. Walz.
- !*Desmodium Dinella*. III: № 3332. Hort. Bot. Kiowensis. 26.06.1869. In silv. et agris Novborneo et Carolinam. J. Walz.
- **Desmodium paniculatum* (L.) DC. III. *D. paniculatum* DC.: № 3333. Hort. Bot. Kiowensis. 26.06.1869. J. Walz.
- **Dolichos angularis* Willd. III. *D. angularis* W.: № 3466. Cult. Hort. Bot. Kiew. 8.07.1870. J. Walz.
- Galega officinalis* L. III: № 3174. Kiew. H. Bot. 20.06.1870. J. Walz; in glareosis Eu [ropa], Tauria, Barbariae.
- **Galega persica* Pers. III: № 3178. Kiew. H. Bot. 20.06.1870. In Persia. J. Walz.
- **Orobus atropurpureus* Desf. III. *Lathyrus* (*Orobus*) *atropurpureus* Desv.: № 3399. Cult. Kiew Hort. Bot. 11.07.1869. [J. Walz.] 1869. J. Walz.
- Lathyrus niger* (L.) Bernh. III: № 3414. Kiew H. Bot. 28.05.1870. J. Walz.
- **Lathyrus ochrus* DC. III: № 3415. Cult. Kiew. H. Bot. 20.06.1870. In segetibus [J. Walz.]
- **Lathyrus roseus* Steven. III. *L. roseus* Stev.: № 3425. У Нікіт. бот. саду, здичавіло, завезено Стевеном з Кавказу. Floret: травень—червень. E Herb. Sredinsky.
- Lathyrus rotundifolius* Will. III: № 3428. Kiew H. Bot. 27.08.1869. In Tauria. J. Walz.
- Lathyrus sativus* L. III: № 3432. Kiew. Hort. Bot. 20.06.1870. In Hispany. J. Walz; № 3431. Kiew. Hort. Bot. Посаджено 21.04, збр. 24.07.1866. J. Walz; № 3433. Cult. Kiew. Hort. Bot. Посаджено 21.04, збр. 24.07.1866. [J. Walz.]
- Lotus australis* Ands. III: № 3152. Kiew. Hort. Bot. 28.08.1869. Warschau. 1969. J. Walz.
- Lotus glaucus* Ait. III: № 3162. Kiew. Hort. Bot. 3.08.1969. J. Walz. Warschau. 1869.
- Lotus hispidus* Desf. III: № 3163. Kiew. Hort. Bot. 29.07.1969. J. Walz. [Mirchen]. 1869.
- Lotus ormithopodioides* L. III: № 3164. Kiew. Hort. Bot. 10.07.1969. J. Walz. [Crucau]. 1869; Kiew. Hort. Bot. 26.06.1970. J. Walz. In Eur. austral. 1869.
- !*Lupinus Blakeanus* Sw. III: № 2951. Cult. Kiew. Hort. Bot. 26.05.1870. J. Walz.
- !*Lupinus grandiflorus* Lindl. III: № 2952. Cult. Kiew. Hort. Bot. 26.05.1870. J. Walz.
- Medicago falcata* L. aggr. III: № 3016. Kiew. 26.06.1870. Hort. Bot. in pratis siccis montanis Europae. Я. Вальц.
- **Medicago intermedia* Schult. III. *M. intermedia* Schul.: № 3024. Hort. Bot., Kiew. 26.06.1870. J. Walz.
- !*Onobrychis aequidantata* [d'Urville]. III: № 3318. Hort. Bot. Kiew. 10.07.1869. J. Walz.
- Onobrychis gracilis* Besser. III: № 3321. Hort. Bot. Kiew. [J. Walz.] 20.06.1870. J. Walz.
- **Phaseolus angulosus* Ortega. III. *P. angulosus* Ort.: № Kiew. Hort. Bot. 15.07.1869. Leg. J. Walz.
- !*Phaseolus aureus* Ham. III: № 3450. Cult. Hort. Bot. Kiew. 15.07.1869. Hamburg. J. Walz.
- !*Phaseolus compressus* Lavi. III: № 3451. Kiew. Hort. Bot. 15.07.1869. J. Walz. Paris.
- !*Phaseolus gonospermus* Lavi. III: № 3452.

- Cult. Kiew. H. Bot. 15.07.1869. J. Walz. Hamburg.
- ! *Phaseolus haematocarpus* Sav. III: № 3453. Cultus. Kiew. H. Bot. 15.07.1869. Regensburg. J. Walz.
- * *Phaseolus oblongus* Savi. III. *P. oblongus* Sav.: № 3454. Cultus. Kiew. Hort. Bot. 15.07.1869. Regensburg. J. Walz.
- ! *Phaseolus saponacens* Savi. III: № 3455. Cultus. Kiew. Hort. Bot. 15.07.1869. Regensburg. J. Walz.
- * *Phaseolus sphaericus* Savi. III: № 3456. Cultus. Kiew. Hort. Bot. 15.07.1869. Hamburg. J. Walz.
- ! *Phaseolus tunkinensis* Sour. III: № 3457. Cultus. Kiew. Hort. Bot. 15.07.1869. J. Walz.
- ! *Phaseolus vulgaris* L. a). *communis*. III: № 3461–3462. Kiew. Hort. Bot. Посаджено 20.04., зібр. 19.06.1866. J. Walz.
- ! *Phaseolus vulgaris* L. ar *caffer*. III: № 3463. Kiew. Hort. Bot. 07.1869. J. Walz. Regensburg.
- ! *Phaseolus vulgaris* Savi. β *nanus*. III: № 3464. Kiew. Hort. Bot. Посаджено 21.04., зібр. 19.06.1866. J. Walz.
- ! *Phaseolus zebrinus* [Martinus]. III: № 3465. Kiew. Hort. Bot. 15.07.1969. J. Walz. Regensburg.
- * *Pisum Jomardi* Schrank. III: № 3448. Cultus. Kiew. Hort. Bot. [13].07.1869. Warsehan. J. Walz.
- Scorpiurus muricatus* L. (*S. subvillosus* L.). III. *S. subvillosus* L.: № 3289. Kiew. Hort. Bot. [J]. 20.06.1870. J. Walz.
- ! *Scorpiurus sulcata* L. (*S. muricata* L. 1753 β *sulcata* Lam. 1778; *S. echinata* β Lam. 1783; *S. sulcata* Mönch. 1794). III. *S. sulcata* L.: № 3290. Kiew. Hort. Bot. 10.07.1869. / 20.06.1870. In arvis [regianum mediterraneanum], [Craeam]. 1869. J. Walz.
- * *Sophora grandiflora* (Salisb.) Skotts. III. *S. grandiflora* Salisb.: № 2947. Hort. Botan. Kiowiensis. 9.04.1870. In Nova Zelandia. J. Walz.
- * *Tetragonolobus maritimus* Roth. III. *T. maritimus* (L.) Roth. (*T. siliquosus* (L.) Roth, nom. illeg.): № 3165. Kiew. Hort. Bot. 29.05.1970. J. Walz. In pratis humidis [Europa].
- Trifolium diffusum* Ehrh. III: № 3087. Kiew. Hort. Bot. 29.05.1870. J. Walz.
- Trifolium resupinatum* L. III: № 3137. Kiew. Hort. Bot. 17.07.1869. J. Walz. In Europa [J] Marburg.
- Trigonella caerulea* (L.) Ser. III: № 2996. Київський бот. сад. Посаджено 21.04., зібр. 24.06.1866. Я. Вальц.
- ! *Trigonella eretica* Ser. III: № 2997. Kiew. Hort. Bot. 26.06.1870. J. Walz.
- Vicia amphicarpa* Dorthes. III: № 3336. Cultus. Kiew Hort. Bot. 17.07.1869. J. Waltz. Regensburg.
- Vicia galloprovincialis* Poir. III: № 3353. Hort. Botan. Kiowiensis. 9.08.1869. In prateo montanis Gallia [J]. J. Walz.
- ! *Vicia Hohenackeri* Fisch. III: № 3364. Hort. Bot. Kiew. 5.08.1869. J. Walz. [J].
- * *Vicia michauxii* Schrank ex Steud. III. *V. michauxii* Spr.: № 3369. Kiew Hort. Bot. 14.07.1869. J. Walz. [J].

Fumariaceae

- * *Corydalis nobilis* (L.) Pers. III. *C. nobilis* Pers. 1807.: № 2191. H. Bot. 10.04.1869. J. Walz. Sibiris.
- * *Fumaria alexandrina* Ehrenb. ex V.Ten. III. *F. alexandrina* Ehrnb.: № 2202. Hort. Botan. Kiowiensis. 10.0.1869. J. Walz.
- ! *Fumaria Boreale* Boiss. III: № 2203. Hort. Botan. Kiowiensis. 10.0.1869. J. Walz.
- * *Fumaria capreolata* L. III: № 2204. Hort. Botan. Kiowiensis. 10.0.1869. J. Walz.
- Fumaria officinalis* L. III: № 2207. Hort. Botan. Kiowiensis. 28.08.1869. J. Walz.

Ginkgoaceae

- Ginkgo biloba* L. I: № 119.4.a. Крим. Нікітський сад. /III. 1909. Зібр. і визн. М. Зеленецький; № 119.4.б. Крим. Нікітський сад. VI/1885. N. Zelenetsky. Flora Taurica.

Grossulariaceae

- Grossularia uva-crispa* (L.) Mill. III. *Ribes grossularia* L.: № 2741. Київськ. бот. сад. 29.04.1870. Вальц.
- ! *Ribes grossularia* α *glandulosa* – *setosum*. III: № 2742. Київськ. бот. сад. 16.04.1869. Вальц.
- Ribes alpinum* L. II: № 6513. Hort. Bot. Kiew. 7.V.1870. (Europa, Sibirien, Azient.). J. Walz. EST! Nataliya M. Shiyani. Date: 26.03.2005. Institute of Botany of the Nat. Acad. of Sci. of Ukraine; III: № 2736 – 2737. Київськ. бот. сад. 29.04.1870. Вальц.
- Ribes aureum* Pursh. II: № 6518. Hort. Bot. [Kiew]. 16.IV. 1869. (America septentrionalis).

J. Walz; III: № 2737. Київськ. бот. сад. 4.05.1870. Вальц.

!*Ribes florum* Berl. III: № 2740. Київськ. бот. сад. 29.04.1870. Вальц.

Ribes nigrum L. III: № 2744. Київськ. бот. сад. 29.04.1870. Вальц.

Hyacinthaceae

**Muscari botryoides* (L.) Mill. II. *Muscari* = *Botryanthus bothryoides* Mill.: № 2321. Бот. сад. 18.IV.1862. Яків Вальц.

Lamiaceae

**Nepeta glechoma* Benth. II: № 12487. Бот. сад. 18. IV.1862. J. Walz.

Origanum vulgare L. II: № 12929. Kiew Hort. Bot. 10.VII.1869. (Wien, 1869). J. Walz.

Rosmarinum officinalis L. I: № 1905. Крим. Нікітський ботанічний сад. Липень 1923 р. Leg., det. В.Пастернацька; II: № 12394. Нікітський сад. 25 березень 1872. [Sredinsky].

Salvia verticillata L. II: № 12805. Kiew Hort. Bot. 24.VII.1869. (in Europa austr. et in Asta Mediterranev caucasica). J. Walz.

Linaceae

Linum austriacum L. III: № 3522. Hort. Bot. Kiew. 2.06.1869. J. Walz.

Linum perenne L. III: № 3559. Hort. Bot. Kiew. 2.06.1869. J. Walz.

!*Linum punctatum* B. III: № 3562. Hort. Bot. Kiew. 11.07.1869. J. Walz.

Linum squamulosum Rudolphi ex Willd. III. *Linum squamulosum* Rud.: № 3564. Hort. Bot. Kiew. 10.07. 1869. In Tauria et Tanais. J. Walz.

Linum usitatissimum L. III: № 3573–3575. Kiew. Hort. Bot. 11.07.1869. Reg. 1869. J. Walz.

Lythraceae

Lythrum salicaria L. II: № 10402. Kiew Hort. Bot. 18.VI.1870. J. Walz; № 10403. Kiew Hort. Bot. 18.VI.1870 (Patria ign. in horto Monspel). J. Walz; III. *Lythrum salicaria* L. v. *vulgare* DC.: № 3855. Kiew. Hort. Bot. 18.06.1870. J. Walz.

Malvaceae

Althaea cannabina L. III: № 3692. Kiew. Hort. Bot. 2.09.1869. J. Walz.

!*Kitaibelia malacoides* L. III: № 3675. Kiew. Hort. Bot. 1869. J. Walz.

Kitaibelia vitifolia Willd. III: № 3678. Kiew. Hort. Bot. 1869. J. Walz.

**Malope malacoides* L. III: № 3677. Kiew. Hort. Bot. 4.08.1869. In Italia, Gallia, Hispania [J]. 1869. J. Walz.

**Malva borealis* Wallm. III. *M. borealis* W.: № 3717. Kiew. Hort. Bot. 14.07.1869. [J. Walz].

**Malva parviflora* L. III: № 3723. Kiew. Hort. Bot. 15.07.1869. In Sallia austral. Warochan. 1869. J. Walz.

Malva pulchella Bernh. III: № 3725. Kiew. Hort. Bot. 17.07.1869. Hale. J. Walz.

Malva verticillata L. III: № 3732. Kiew. Hort. Bot. 23.07.1869. In China. [Warsan]. J. Walz.

Oleaceae

!*Fraxinus oxyphylla*. II: № 4281. Tauria. Hort. Bot. Nikit. 1833. Steven / Nordmann.

Papaveraceae

**Argemone mexicana* L. III: № 2161. Kiew. H. Bot. 10.07.1869. In [canepertribus montani] Mexici. [Munchen] 1869. J. Walz.

**Chelidonium laciniatum* Mill. III: № 2141. Kiew. H. Bot. 10.05.1870. J. Walz.

!*Chelidonium majus* L. fl. plena. III: № 2149. H. Bot. Kiew. 2.06.1867. J. Walz.

Papaver orientale L. II: № 5300. Hort. Bot. Kiew. 19.V. 1869. J. Walz; III: № 2178. Hort. Bot. Kiowiensis. J. Walz.

!*Papaver pyrenaicum* L. III: № 2179. Hamburg. Hort. Bot. Kiowiensis. 10.07.1869. J. Walz.

Pinaceae

Abies nordmanniana (Steven) Spach. I. № 135.13. III.1909. Крим. Нікітський сад.

**Abies pectinata* (Lam.) DC. I. *A. pectinata* DC.: № 136.4–5. III.1909. Крим. Нікітський сад.

!*Cedrus Libani* Barr. (*C. libani* Barr.). I: № 141.2. III.1909. Крим. Нікітський сад; № 141.4. Крим. Нікітський сад. Липень 1923 р. Leg., det. В. Пастернацька.

Picea morinda Link. I. *P. Morinda* Linx.: № 147.2. III.1909. Крим. Нікітський сад.

Picea pungens Engelm. I: № 153.2. III.1909. Крим. Нікітський сад.

**Picea schrenkiana* Fisch. & C.A. Mey. I. *P. Schrenkiana* J. et M.: № 154.1. Ель Шренка. III.1909. Крим. Нікітський сад.

**Pinus excels* Wall. ex D.Don. I. *P. excelsa* Wall.: № 160.1. III.1909. Нікітський сад.

!*Pinus laricio* Poir. var *austriaca* Endlich. I: № 166.3. III.1909. Крим. Нікітський сад.

- **Pinus montana* Mill. I: № 169.2. III.1909. Крим. Нікітський сад.
Pinus strobus L. I: № 176.5. III.1909. Крим. Нікітський сад.
- Роосеае**
- **Avena brevis* Roth. II: № 538. Київський бот.сад. Пос. 20.04., збір. 4.08.1866. Яков Вальц.
Avena nuda L. β *microsperma* [Кг...]. II: № 556. Київський бот.сад. Пос. 20.04., збір. 4.08.1866. J. Walz; № 557. Київський бот.сад. Пос. 20.04., збір. 4.08.1866. J. Walz.
Avena orientalis Schreb. α *alba aristata* Кг. III: № 245. Culta. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 23.06.1866. Я. Вальц.
Avena orientalis Schreb. β *alba mutica* Кг. III: № 246–247. Culta. Київ, бот. сад, посаджено 20.04, збір. 4.08.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. III: № 252. Київ, бот. сад, посаджено 20.04., збір. 4.08.1866. Я. Вальц; № 253. Київ, бот. сад, посаджено 20.04., збір 23.06.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. β *caucasica*. III: № 254. Київ, бот. сад, посаджено 20.04, збір. 4.08.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. ν *chinensis* Malz (?). III: № 255. Київ, бот. сад, посаджено 20.04, збір. 4.08.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. ν *Hopetovensis*. III: № 256. Culta. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 12.07./4.08.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. ν *Kemtschatica*. III: № 257. Culta. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 4.08.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. γ *nigra mutica*. III: № 258. Culta. Київ, бот. сад, посаджено 20.04, збір. 4.08.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. ν *praegravis*. III: № 259. Culta. Київ, бот. сад, посаджено 20.04., збір. 4.08.1866. Я. Вальц.
Avena sativa L. α *rossica*. III: № 260. Culta. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 4.08.1866. Я. Вальц.
**Avena strigosa* Schreb. II: № 578. Київ, бот. сад. Пос. 20.04., збір. 4.08.1866. [Walz].
Hordeum distichon L. II: № 1223. Шотландський ячмінь. Київський бот. сад. Посаджено 20 квітень, збір. 23 червня 1866. Як. Вальц.
Hordeum distichon L. ν *erectum* L. K. II: № 1224. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітень, збір. 13 липень. Вальц; № 1225. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 13 липня. Вальц.
Hordeum distichon L. ν *nudum*. II: № 1227. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 29 липня. Вальц.
Hordeum distichon L. ν *vulgatum*. II: № 1228. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 29 липня. Вальц.
Hordeum trifurcatum All. (*H. vulgare* L. var. *trifurcatum* Scringl., *H. aegicerus* Meyer, *H. tartile* Rob.). II: № 1239. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 23 липня. Вальц.
Hordeum vulgare L. II: № 1240. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 29 липня. Вальц.
Hordeum vulgare L. ν *coelesta* L. II: № 1241. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 29 липня. Вальц.
Hordeum vulgare L. β *hexastichum* L. II: № 1243. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 12 липня. Вальц; № 1244. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 29 липня. Вальц.
Hordeum vulgare L. β *hexastichum* var. *nigrum*. II: № 1242. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 29 липня. (Regensburg). Вальц.
Hordeum vulgare L. β *mandschurei*. II: № 1245. Манджурський ячмінь. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 23 липня. Як. Вальц.
Hordeum zeocrithum L. II: № 1247. Київ. бот. сад. Пос. 20 квітня, збір. 29 липня. Вальц.
Panicum miliaceum L. II: № 203. Київський бот. сад. Я. Вальц. 1866.; № 205. Київський бот. сад. Cultum. Пос. 20.04. Збір. 23.06. 1866. Я. Вальц; № 206. Київський бот.сад. Пос. 20.04, збір. 23.06.1866. Я. Вальц; III: № 125. Посаджено 20.04., збір. 29.07.1866. [Я. Вальц].
Panicum miliaceum L. ν *brunneum*. III: № 127. Київський бот. сад. Посаджено 20.04., зібрано 23.07.1866. J. Walz.
Phalaris canariensis L. II: № 276. Київський бот.сад. Пос. 20.04, збір. 13.07.1866. Як. Вальц.
Setaria italica (L.) P. Beauv. II. *Setaria italica* P.V.: № 235. Culta, Київський бот. сад. Пос. 20.04., збір. 13.07.1866. Walz; № 236. Київський бот. сад. Пос. 20.04., збір. 13.07.1866. Walz; № 237. Київський бот. сад. Пос. 20.04., збір. 13.07.1866. Walz.
Triticum dicocum Schran. 1820, 1789. III: № 540. Cultum. Kiew. J. Schrenk; № 540.1.

- Київ. бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 13.07.1866. Я. Вальц.
- ! *Triticum durum* Desf. 1798 γ *album glabrum* Krause 1837. III: № 541. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 23.07.1866. J. Walz; IV: № 85. Hort. Київ. 29 julii 1866. [Walz]. Herb. Ed. Lindemann.
- ! *Triticum durum* Desf. β *album relatinum*. III: № 542. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 29.07.1866. J. Walz; № 543. Cultum. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 29.07.1866. J. Walz.
- ! *Triticum durum* Desf. β *rubrum* Kuntze. III: № 544. Cultum. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збірано 23.07.1866. J. Walz.
- ! *Triticum durum* Desf. β *rubrum velutinim*. III: № 545. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збірано 13.07.1866. J. Walz.
- ! *Triticum vulgare* L. ν *aristatum album*. III: № 560–562. Cultum. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04., збірано 24.07.1866. Я. Вальц.
- * *Triticum vulgare* Vill. III: № 558. Cultum. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04., збір. 23.06.1866. Я. Вальц.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *albida praesox*. III: № 91. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *algoiensis*. III: № 92. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 13.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *alterbargensis praesox*. III: № 93. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 13.06.1865. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *alterbargensis*. III: № 94. Київ, бот. сад. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *aurantiacus*. III: № 95. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *ellevangensis*. III: № 97. Київ, бот. сад. J. Walz; № 98. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *gallica*. III: № 99. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *Linguantineus*. III: № 100. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *praesox* Eld. III: № 101. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *regia* Philipp. III: № 102. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *rubra*. III: № 103. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *rubra nobilis*. III: № 104. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *rubra, praesox*. III: № 105. Київ, бот. сад. J. Walz. Herb. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *Trinbettvensis*. III: № 106. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 4.07.1866. J. Walz; № 107. Київ, бот. сад. J. Walz.
- ! *Zea mays* L. $v.$ *variegata*. III: № 108. Київ, бот. сад. J. Walz; № 109. Київ, бот. сад. Посадж. 20.04., збір. 19.07.1866. J. Walz.

Polygonaceae

- * *Fagopyrum emarginatum* Moench. II. *F. emarginatum* Meissn. (*Polygonum emarginatum* Rotz.): № 3581. Київ, бот.сад. 19.VII.1869. (Regensburg. 1969). J. Walz.
- Fagopyrum esculentum* Moench (*F. sagittatum* Gilib., ном. illeg., *Polygonum fagopyrum* L.). III: № 1262. Київ, бот. сад. Посаджено 20.04, збір. 3.06.1866. Я. Вальц.
- Fagopyrum tataricum* (L.) P. Gaertn. (*Polygonum tataricum* L.) II. *Fagopyrum tataricum* Gört.: № 3586. Київ, Бот.сад. Пос. 20-го квітн., збір. 3-го липня 1866. Walz; III. *Polygonum tataricum* L.: № 1261. Kiew. Hort. Bot. 1869. Я. Вальц.
- Rumex bucephalophorus* L. II: № 3480. Hort. Kiviensis. J. Walz; III: № 1174. Kiew. Hort. Bot. 17.07.1869. Я. Вальц.

Ranunculaceae

- Clematis flammula* L. III: № 1936. Hort. Bot. Kiew. 3.06.1869. J. Walz.
- ! *Clematis integrifolia* L. γ *elongata* DC. III: № 1944. Hort. Bot. Kiew. 2.06.1870. Я. Вальц.
- Clematis recta* L. III: № 1948. Hort. Botan. Kioviensis. 1869.
- ! *Delphinium Berlowii* Hort. III: № 1869. Київ, бот.сад. 20.06.1870. Я. Вальц.
- Delphinium elatum* L. III: № 1882. Київ, бот. сад. 30.08.1870. Я. Вальц.
- ! *Delphinium intermedium* Alt. α *ranunculifolium* DC. III: № 1885. Київ, бот. сад. 22.08.1869. Я. Вальц.
- ! *Delphinium lilacinum* Hort. III: № 1886. Київ, бот.сад. 30.06.1870. Я. Вальц.
- ! *Delphinium tricolor* Hort. III: № 1894. Бот. сад., Київ. 3.09.1869. J. Walz.
- ! *Delphinium vitifolium*. III: № 1895. Бот. сад., Київ. 30.06.1870. J. Walz.

- ! *Nigella damascena* L. v *coardata*. III: № 1851. Kiew. H. Bot. Wurzburg. 18.07.1869. Я. Вальц.
 * *Nigella orientalis* L. III: № 1852. Kiew. H. Bot. Wurzburg. 7.07.1869. Prof. J. Walz.
Pulsatilla pratensis (L.) Mill. III: № 1931. Kiew. Hort. botan. 18.04.1862. Я. Вальц.
Ranunculus nemorosus DC. III: № 2005. Київ, бот. сад. 08.1860. Я. Вальц.
 * *Thalictrum elatum* Jacq. III: № 2081. Hort. Botan. Kioviensis. 24.07.1869. Walz; № 2082. Hort. Botan. Kioviensis. 31.07.1869. Walz.
 ! *Thalictrum expansum* Fisch. III: №. 2106. Київ., бот.сад. 1869. Walz.
 ! *Thalictrum triginum* Fisch. III: № 2107. Kiew. Hort. Bot. Kioviensis. 26.06.1869. Prof. J. Walz.

Rosaceae

- * *Geum album* J.F. Gmel. III. *G. album* Gmel.: № 2864. Cultum. Kiew. H. Bot. 26.05.1870. J. Walz; № 2865. Cultum. Kiew. H. Bot. 3.06.1869. J. Walz.
 ! *Geum lyratum*. II. *G. liratum*: № 7412. Hort. Bot. Kiew. 9.VIII.1869. J. Walz; III. *Geum lyratum*: № 2870. Kiew. Hort. Bot. 26.05.1870. J. Walz.
Geum urbanum L. III: № 2875. Kiew. Hort. Bot. 20.06.1869. In monte Olympe Brithynica. J. Walz.
Potentilla alba L. III: № 2805. Kiew. H. Bot. 10.05.1870. J. Walz.
 ! *Potentilla fragarioidea* L. III: № 2833. Kiew. Hort. Bot. 10.05.1870. in Sibiria. J. Walz.
 * *Potentilla salisburgensis* Haenk. III. *P. salisburgensis*: № 2851. Kiew. H. Bot. In Helvetia. 1.06.1870. J. Walz.
 ! *Poterium gargaricum* Ten. III: № 2882. Cultum. Kiew. H. Bot. 29.05.1870. J. Walz.
 ! *Poterium stenolosum* Hort. III: № 2888. Cultum. Kiew. H. Bot. 31.07.1869. J. Walz.
Pyrus communis L. III: № 2764. Київ, бот. сад. 1866. Я. Вальц.
Rosa canina L. III: № 2889. Kiew. H. Bot. 7.06.1870. J. Walz.

Rubiaceae

- ! *Asperula longifolia* Sib. III: № 5183. Kiew. Hort. Bot. 21.08.1869. J. Walz.

Rutaceae

- Ptelea trifoliata* L. II: № 9152. Бот. сад. 29.VI. 1861. (америк. рослина). Я. Вальц.

Scrophulariaceae

- ! *Linaria cymbalaria* Mill. 1831. II: № 13359. Kiew Hort. Bot. 1869. (Warschau. 1869). J. Walz; IV: № 2785. Hort. Bot. Kiew. 1869. J. Walz.

Taxodiaceae

- * *Cryptomeria japonica* (L.f.) D.Don. I: *C. japonica* Don. № 179.1. III.1909. Крим. Нікітський сад.
 * *Sequoia gigantea* (Lindl.) Torr. ex A. Gray. I. *S. gigantea* Torr.: № 182.4–5. *Wellingtonia gigantea*. III.1909. Крим. Нікітський сад; № 182.6. *Wellingtonia gigantea* Lindl. Крим. Нікітський сад. Липень 1923 р. Leg., det. В. Пастернацька.

Taxaceae

- ! *Taxus adpressa* Gord. I: № 121. 1/III.1909. Крим. Нікітський ботсад.
Taxus baccata L. I: № 120.4. Крим. Нікітський сад. 1/III.1909.
 ! *Taxus baccata* L. var. *pyramidalis* Hort. I: № 120. 5./III. 1909. Крим. Нікітський сад.

Zygophyllaceae

- Tribulus terrestris* L. II: № 9111. Kiew Hort. Bot. 16.VII. 1869. (in arenosis Europae pistralis. Barbaris. Seregaliae, ins Mauritiae. Mühchen, 1869). J. Walz.

Переважна більшість г.а. містять рослини з родини *Poaceae*. Вони представляють лише 12 видів, з семи родів, проте — аж 38 форм та варієтетів. За кількістю г.а., на другому місці — родина *Fabaceae* (63 г.а.; 56 видів; 23 роди; 3 форми/варієтети). Значною кількістю г.а. подані такі родини: *Ranunculaceae* (17; 13; 6; 3); *Brassicaceae* (16; 16; 13; —); *Pinaceae* (13; 9; 4; 1); *Rosaceae* (12; 10; 5; —); *Grossulariaceae* (9; 5; 2; 1); *Caryophyllaceae* (8; 7; 4; 1); *Malvaceae* (8; 8; 4; —). На десятому місці — родина *Linaceae* (7; 5; 1; —). Одинадцять родин представлені по одному г.а.

Більшість зібраних екземплярів є культивованими видами (формами, варієтетами), проте наявні і бур'яни: *Alyssum calycinum* L., *Erophila verna* (L.) Besser, *Chepodium glaucum* L.

Найбільшою кількістю гербарних аркушів репрезентовані такі види/форми: *Panicum miliaceum* L. (4), *Lathyrus sativus* L.,

Ribes alpinum L., *Linum usitatissimum* L., *Papaver orientale* L., *Setaria italica* (L.) P. Beauv., *Triticum vulgare* L. *v aristatum album*, *Sequoia gigantea* (Lindl.) Torr. ex A.Gray. (всі по три г.а.). Ще 26 видів (форм, варієтетів) представлені по два г.а.

ВИСНОВКИ

У чотирьох історичних гербарних колекціях (разом понад 30 тис. г.а.) MSUD виявлено 281 г.а., на яких представлено 185 видів, 50 форм та варієтетів із 106 родів, 36 родин. Рослини на більшості гербарних аркушів (87,55%) зібрані проф. Я.Я. Вальцем (246 аркушів з 221 видом, 171 роду) у Київському ботанічному саду (нині Бот. сад імені О.В. Фоміна), здебільшого в 1870, 1869, 1866 та інші роки. Професором М.М. Зеленецьким зібрано 21 вид із 18 родів (25 г.а.) з Нікітського ботанічно-

го саду (переважно 1909 р.). Чотири види (чотири г.а.) зібрані В.Ф. Пастернацькою також у 1923 р. За авторства М.К. Сердинського представлено три г.а. (три види з трьох родів) із написами: Нікітський бот. сад (1872 р.). Більшість аналізованих г.а. з рослинами, зібраними у ботанічних садах України належать до родини *Poaceae* (12 видів, проте — аж 38 форм та варієтетів). На другому місці — родина *Fabaceae* (63 г.а.; 56 видів та три форми/варієтети). Більшість зібраних екземплярів є культивованими рослинами (формами, варієтетами), проте є і бур'яни. Найбільшою кількістю гербарних аркушів репрезентовані такі види/форми: *Panicum miliaceum* (чотири), *Lathyrus sativus*, *Ribes alpinum*, *Linum usitatissimum*, *Papaver orientale*, *Setaria italica*, *Triticum vulgare v aristatum album*, *Sequoia gigantea* (всі по три г.а.).

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко, З. В., Горожанкіна, Н. А., & Грушка, В. В. (2021). Розвиток екологічного туризму в Україні на основі використання потенціалу ботанічних садів. *Ефективна економіка*, 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.88>.
- Шиян, Н. М. (Ред.). (2011). *Гербарії України. Index Herbariorum Ucrainicum*. Київ, 2011. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.botany.kiev.ua/doc/Herbarium_Ukr_2011.pdf.
- Скарби гербарію ОНУ (MSUD). *Гербарна колекція Е. Е. Ліндеманна*. (2017). Одеса: «Освіта України».
- Бондаренко, О. Ю., & Назарчук Ю. С. (2023). Види рослин школи садівництва м. Одеси (XIX–XX ст.) (за матеріалами MSUD). *Агроекологічний журнал*, 1, 47–57. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2023.276727>.
- Мосякін, С. Л., & Шиян, Н. М. (2021). Національний гербарій України (KW): 100 років збереження та примноження нашої всесвітньо значущої наукової та культурної спадщини. У С. Л. Мосякін, Л. О. Тасенкевич, Н. М. Шиян, І. Г. Ольшанський, С. Л. Жигалова (Ред.), *Гербарії XXI століття: досягнення та виклики* (с. 6–9). Київ: Інститут ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24323/1/Barna_Barna.pdf.
- Коломійчук, В. П. (2021). Гербарій KWHU: сучасні реалії та перспективи розвитку. У С. Л. Мосякін, Л. О. Тасенкевич, Н. М. Шиян, І. Г. Ольшанський, С. Л. Жигалова (Ред.), *Гербарії XXI століття: досягнення та виклики* (с. 60–64). Київ: Інститут ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24323/1/Barna_Barna.pdf.
- Бондаренко, О. Ю., Назарчук, Ю. С., & Файрушин, Є. Д. (2024). Види рослин, культивовані в ботанічному саду Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (за матеріалами MSUD). *Агроекологічний журнал*, 3, 62–71. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.3.2024.311181>.
- Соломаха, В. А. (Ред.). (2007). *Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна. Каталог рослин. — Природно-заповідні території України*. Рослинний світ. Вип. 7. Київ: Фітосоціоцентр. URL: <http://surl.li/fbnrww>.
- Коваленко, С. Г., Васильєва, Т. В., & Швец, Г. А. (2005). *Ботаніки і ботанічні дослідження в Одеському національному університеті ім. І. І. Мечникова (1865–2005)*. Одеса: Фенікс.
- Mosyakin, S. L., & Fedoronchuk, M. M. (1999). *Vascular Plants of Ukraine. A nomenclature Checklist*. Kiev.
- IPNI (2025). *International Plant Names Index. Published on the Internet*. <https://www.ipni.org/>, The Royal Botanic Gardens, Kew, Harvard University Herbaria & Libraries and Australian National Herbarium. [Retrieved 31 January 2025].
- Нордман, Александр фон. (31 січня 2025). *Вікіпедія, вільна енциклопедія*. URL: <http://surl.li/zaavjb>.

Стаття надійшла до редакції журналу 31.01.2025